

πειό της Βιέννης, από τον Palisa και έχει α.α. 313. Για να κάνει μια πλήρη περιφορά γύρω από τον 'Ηλιο χρειάζεται 3,6623 χρόνια, περίπου. Η τροχιά του έχει εκκεντρότητα $e = 0,180$ και κλίση $i = 11^\circ,629$. Η απόστασή του από τον 'Ηλιο κυμαίνεται από 1,9473 ως 2,8045 A.U. (αστρονομικές μονάδες).

Χαλδαίοι. Λαός που εμφανίστηκε αρχικά τον 9. αι. πριν την εποχή μας στη Ν. Μεσοποταμία και διαιρέθηκε σε μικρά κράτη. Από το γεγονός, όμως, ότι έγιναν δεκτοί από μια πολιτική και ιδεολογική παράταξη της Βαβυλώνας, στη συνέχεια συμμαχησαν εναντίον της Ασσυρίας, μαζί της έγιναν μετά το κέντρο της αντιασσυριακής συμμαχίας των μέσων του 7. αι. και τελικά κατέλαβαν την πολιτική ηγεμονία της Βαβυλώνας, μετά την αποχώρηση του Ασσυρμπασιπάλ, παραμένοντας πάντοτε πιστό όργανο της ίδιας πολιτικής και ιδεολογικής παράταξης, άφησαν στις μεταγενέστερες εποχές το όνομά τους ταυτόσημο με αυτό των Βαβυλωνίων, καθώς ήταν οι ίδιοι πολιτικοί κυρίαρχοι αυτού του λαού. Από το εθνικό όνομα και την παρανόησή του προέκυψε και η παρανόηση σε επίπεδο γεωγραφικής ορολογίας.

Ήδη η αρχαία ελληνική σύγχυση ήταν τριπλή: ούτε οι Χ. ήταν Βαβυλώνιοι (ούτε το αντίστροφο (σχες), ούτε η Χαλδαία αντιστοιχούσε στη Βαβυλώνα (και το αντίστροφο ήταν εξίσου λάθος), ούτε τα χαλδαϊκά ήταν βαβυλωνιακά (ούτε αντίστροφα). Περιληπτικά μπορούμε να διαλευκάνουμε το θέμα ως εξής: οι Χ. ήταν ένα σημαντικό - ελαμικό φυλετικό - γλωσσικό μείγμα, το οποίο επηρεαζόταν πολιτισμικά από την κυρίαρχη αντιασσυριακή παράταξη στη Βαβυλώνα και ζούσε στο μυχό του Περσικού Κόλπου, νότια από τη Βαβυλώνα και το Ελάμ, και στα παράλια του Περσικού Κόλπου μέχρι αρκετά ανατολικά. Ακριβώς γι' αυτό πιο συχνά τα ασσυριακά Χρονικά αποκαλούσαν τη χώρα, όπου οι διάφορες χαλδαϊκές φυλές ζούσαν χωρισμένες, «Χώρα της Θάλασσας» («Mat Tamti»), πράγμα το οποίο είχε και ιδεολογικό συμβολικό χαρακτήρα, καθώς η Ασσυρία εκπροσωπώντας την αυθεντική μεσοποταμιακή πολιτισμική κοίτη αντιπροσώπευε τον «Ουρανό» ή τα «Γλυκά Ύδατα» και όχι τη «Θάλασσα» ή τα «Αλμυρά Ύδατα». Ο εθνογεωγραφικός όρος Mat Kalantu (Χώρα των Χ.) δε θα είχε ουσιωστική σημασία, επειδή οι χαλδαϊκές φυλές ήταν χωρισμένες μεταξύ τους. Ακριβώς γι' αυτό ο εθνογεωγραφικός όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε λίγο μέχρι τα χρόνια της νέας βαβυλωνιακής δυναστείας. Έτσι, καταλήγουμε ότι το «Χαλδαία» ως όρος είναι αμφισβητήσιμος ακόμη και για τις λίγες στιγμές ανεξαρτησίας των χαλδαϊκών φυλών. «Χαλδαία» για όλη τη Βαβυλώνα της νέας δυναστείας των Ναβονιδών είναι ακόμη χειρότερο λάθος, καθώς οι ίδιοι οι χαλδαϊκοί βασιλείς της νέας βαβυλωνιακής δυναστείας (625 - 539) ήταν βασιλείς Βαβυλώνας (σαρ ματ Μπαμπιλία) και όχι βασιλείς Χαλδαίας. Άλλωστε, τόσο στα χρόνια τους η επίσημη γλώσσα τους ήταν τα βαβυλωνιακά όσο και πρότερον οι πολιτισμικές συντεταγμένες των χαλδαϊκών φυλών οφείλονταν στη Βαβυλώνα και τον εκβαβυλωνισμό των ίδιων.

Οι χαλδαϊκές φυλές μέχρι τη νέα βαβυλωνιακή δυναστεία. Η πρώτη χρονολογική αναφορά σ' αυτές ανάγεται στα χρόνια του Ασσυρνασιρπάλ Β', του οποίου οι χρονικογράφοι σημειώνουν την έκταση Mat Kalantu κατά την περιγραφή των βασιλικών εκστρατειών του 878. Η σκληρότητα του Ασσυρνασιρπάλ Β' είχε γίνει ακουστή και σκορπίσει φόβο σ' αυτήν τη «μακρινή» περιοχή. Μια γενιά αργότερα, το 850, ο Σαλμανασέρ Γ' κατεύθυνε μια εκστρατεία στη Ν. Βαβυλωνία, όπου οι χρονικογράφοι του σημείωσαν τις τρεις βασικές χαλδαϊκές φυλές: Μπιτ - Ντακκουρί, Μπιτ - Αμουκάκι και Μπιτ - Γιακίν. Ο Σουλμάνου Ασαρέν Γ' ήρθε σε προστριβές με τη βορειότερα από τις τρεις αυτές φυλές ευρισκόμενη, Μπιτ - Ντακκουρί. Επιτυχώς πολιορκήσε κι έκαψε μια οχυρή πόλη και προχώρησε στην κατάκτηση μιας άλλης, όταν δέχθηκε την υποταγή του ηγεμόνα της τελευταίας (η κύρια περιγραφή αυτών των γεγονότων περιλαμβάνεται στην επιγραφή της πύλης της Μπαλούου (ασσ. Ιμγκούρ - Μπελ) και στην επιγραφή της βάσης του θρόνου του Σαλμανασέρ Γ' [δημοσίευση κειμένων από: Michel, στο Die Welt des Orients, IV/1 (1967), σ. 32 - 34, VI, 5 - 8 και Hulín, στο Iraq,

XXV (1963), σ. 48 - 69, φωτ. Χ. Εικονογράφηση των γεγονότων στις Πύλες της Μπαλούου δημοσιευμένη από King «Bronze Reliefs», pls LX - LXV, Unger στα Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, XLV (1920), pl. II. Mallowan «Nimrud and its remains», II, σ. 448 - 449, e - g]. Η ίδια η γραφή των άλλων δύο φυλών φαίνεται προβληματική, θα ήταν προφανώς άγνωστη η σωστή ονομασία τους στους Ασσύριους χρονικογράφους: το Μπιτ - Αμουκάκι ονομάζεται Μπιτ - Ουκάνι (mU - ka - ni), ενώ Γιακίν ερμηνεύεται ως το προσωπικό όνομα του ηγεμόνα της άλλης φυλής (!) επονυμασμένη ως šar mat Tam - di [WO, IV/1 (1967), 34, VI, 8, note], «βασιλιάς της Χώρας της θάλασσας».

Χρήσιμα στοιχεία προκύπτουν από τις αναφορές των Χρονικών του Σουλμάνου - Ασαρέν Γ'. Ουσιαστικά ο χώρος των Χ. στο Ν. άκρο της Μεσοποταμίας τοποθετείται ανάμεσα στον παραδοσιακό χώρο της Σουμέρ (αυτός κείται Δ των Χαλδαίων) και το Ελάμ (το οποίο εκτείνεται προς τα Α). Προς Β εκτείνεται ο χώρος των Χ. βορειότερα των σουμεριακών πόλεων Ουρούκ, Λάρσα, Εριντού, Ουρ και στη συνέχεια παρεμβάλλεται (εκτεινόμενη προς τα Δ) μεταξύ Σουμέρ και Βαβυλώνας. Η Ν. βαβυλωνιακή πόλη Ισίν περιβάλλεται από χαλδαϊκές φυλές. Το Μπιτ - Γιακίν είναι η ισχυρότερη μονάδα ανάμεσα σε όλα αυτά τα κράτη (και μόνο ο ηγεμόνας του αποκαλείται «βασιλιάς» (ασσ. σαρ) από τους Ασσύριους χρονικογράφους. Έναν ακόμη αιώνα αργότερα, τα Χρονικά του Τεγλαφλασάρ Γ' αποδίδουν τον τίτλο του βασιλιά μόνο στο Μαρντούκ - απλά - ιντίνα («ο Μαρντούκ έδωσε το γιο», εβρ. Μερωδάχ - Βαλαδάν), ηγεμόνα του Γιακίν με ενεργό ανάμειξη στη Βαβυλώνα (Brinkman «Studies Openheim», σ. 12). Η χαλδαϊκή κοινωνία δεν ήταν νομαδική, απλώς μετά την εγκατάστασή τους στο συγκεκριμένο χώρο παρέμεναν διαιρεμένοι σε κράτη - αποτελέσματα της πρότερης σε φυλές διάκρισης τους, κάτι το ανάλογο με την περίπτωση των σύγχρονων κρατών Ισραήλ (Δέκα Φυλών) και Ιούδα (Δύο Φυλών). Όχι μόνο δεν ήταν πια νομάδες, αλλά οι πόλεις τους είχαν τείχνη κι έτσι απεικονίστηκαν στα ασσυριακά ανάγλυφα, πράγμα το οποίο πιστοποιεί ολοκληρωμένο και προχωρημένο στάδιο εγκατάστασης. Μικρά αντίγραφα περιτειχιμένων πόλεων της Χαλδαίας είχαν παρουσιασθεί από τους Χαλδαίους στο Σαλμανασέρ Γ' ως ένδειξη υποταχής. Στη συνέχεια, πάντοτε οι πόλεις των χαλδαϊκών φυλών είχαν απεικονιστεί και περιγραφεί ως περιτειχιμένες (Barnett and Falkner «The Sculptures of Tiglathpileser III», pls. III - IV, X, XXXIII - XXXIV).

Παρά την αποδοτική γεωργία και την προηγμένη κτηνοτροφία των εύφορων φοινικοφόρων πεδίων της Χαλδαίας (King «Bronze Reliefs», pls. LX - LXV) πολλοί Χ. διηθούνταν ανάμεσα στους Ν. βαβυλωνιακούς πληθυσμούς και κατοικούσαν σε παλιές πόλεις, όπως η Ουρούκ (στο Revue d'Assyriologie et d'Archéologie Orientale, XVI 1919, σ. 125, i 14 - 16) ή ακόμη στη Βαβυλώνα («Oriental Institute Publications», Chicago, II, σ. 25, 39 - 41 κ.ά.).

Ανάμεσα στα λάφυρα, τους φόρους ή τα δώρα τα οποία προσέφεραν οι Χ. στους Ασσύριους μονάρχες ήταν έβενος, ελεφαντόδοντο, χρυσό και ασήμι (στο WO, IV/1, 1967, σ. 34, VI, 7 - 8 και στο Iraq, XXV 1963, σ. 56, 49), πράγμα το οποίο πιστοποιεί τις εμπορικές δραστηριότητές τους στον Περσικό Κόλπο (ασσ. «Κάτω Θάλασσα») και πιο πέρα.

Αν και οι χαλδαϊκές φυλές φαίνονται να είναι υποτέλειες στο Βαβυλώνιο βασιλιά, χαιρών, ωστόσο, μιας de facto ανεξαρτησίας. Μετά την πρώτη αψιμαχία το 850 και μέχρι το 814 οι ασσυροχαλδαϊκές σχέσεις δε χαρακτηρίζονται από μείζονος σημασίας εξελίξεις. Όμως, όταν Χ. στρατιώτες βοηθούν το στρατό του Μαρντούκ - μπαλασσού - ικμί, αδύναμου και ανίκανου Βαβυλωνίου βασιλιά, ενάντια στο Σαμί - Αντάντ Ε' στη μάχη του Ντουρ - Παπσοκκά, στην περιοχή Ντιγιαλά της Κ. Μεσοποταμίας (στο Archiv für Orientforschung, IX 1933 - 1934, σ. 91 - 91, I, 1 - 16), επήλθε μια ουσιαστική διαφοροποίηση. Οι Χ. θεωρήθηκαν ως στέλεχος (μαζί με τη Βαβυλώνα, το Ελάμ, το Ναμρί - τους Κασσίτες - και τους Αραμαίους) της αντιασσυριακής παράταξης. Το 813 και το 812 ο Σαμί - Αντάντ Ε' προσπάθησε ν' αποδυναμώσει την

αντιασσυριακή πολιτική πλευρά της Βαβυλώνας αποπέμποντας δυο βασιλείς διαδοχικά: το Μαρντούκ - μπαλασσού - ικμί και τον Μπάμα - αχά - ιντίνα (Cuneiform Texts, XXXIV, σ. 41, IV, 1 - 14 και Archiv für Orientforschung, IX, 1533 - 1534, σ. 92 - 100, III, 17 - IV, 29). Το 812 ολοκλήρωσε την εκστρατεία του, περιοδεύοντας ανάμεσα στις φοβισμένες και κλειστές μέσα στα τείχη τους χαλδαϊκές πόλεις, οι οποίες έσπευσαν να του προσφέρουν δώρα και φόρους. Δεν έγινε πόλεμος με αυτούς, τους οποίους τα ασσυριακά Χρονικά αποκάλεσαν τώρα «βασιλείς της Χαλδαίας».

Ο Αντάντ - Νιραρί Γ' (810 - 783) είχε επίσης πάρει φόρους και δώρα από τους Χ. και σε μια επιγραφή του πάνω σε μια πλάκα της Χαλδαίας αναφέρει: «Όλοι οι βασιλείς της Χαλδαίας έγιναν υπατέλειές μου. Επέβαλα φόρους και χρέη πάνω τους για κάθε μέλλον». Όμως με πολλά προβλήματα με τους Ουρατού ο Αντάντ - Νιραρί Γ' δεν επέδραμε τόσο νότια πλην της εξαιρετικής περίπτωσης του 802 (Realexikon der Assyriologie, II, σ. 429), όπου έφτασε «ανά μουχί ταμί» (ana muhhi tamti), κυριολεκτικά «κατέπαινε στη θάλασσα». Όμως, η περίοδος του Αντάντ - Νιραρί Γ', χωρίς να είναι «ναδίρ της στρατιωτικής ισχύος της Ασσυρίας» (J. A. Brinkman «A political history of Post - Kassite Babylonia 1158 - 722 B.C.», Rome, 1968, σ. 262), είναι μια κατ' εξοχήν προς το Βορρά και τα εκεί ευνοημένη από προβλήματα στραμμένη περίοδος και αυτό είναι πολύ σημαντικό, διότι αφήνει κάθε εξέλιξη στο διεφθαρμένο μεσοποταμιακό Νότο δυνατό. Τότε οι Χ. αποκτούν ιδιαίτερο βάρος στα πολιτικά πράγματα της Βαβυλώνας, καθώς διαθέτουν το στρατό τους για τους πολιτικούς στόχους της στερούμενης στρατό αντιασσυριακής βαβυλωνιακής παράταξης. Ήδη, το όνομα το οποίο προσέλαβε ο πρώτος Χ., ο οποίος ανέβηκε το 770 στο θρόνο της Βαβυλώνας, ήταν ενδεικτικό: Μαρντούκ - απλά - οουσόρ («Μαρντούκ, προστάτευσε το γιο»). Τον διαδέχθηκε σύντομα ο Ερίμα Μαρντούκ (769 - 761), μέλος της φυλής Γιακίν (C. H. John «Assyrian Deeds and Documents», Cambridge, 1898 - 1913, 888: 6 - 8). Αγνωστούμε, ωστόσο, αν οι πρόγονοι των προαναφερμένων προσώπων ήταν «βασιλείς της Χαλδαίας» και ακόμη αγνοούμε ποια σχέση είχε διαμορφωθεί μεταξύ των πρώτων χαλδαϊκών καταγωγής βασιλέων της Βαβυλώνας και των σύγχρονών τους βασιλέων της Χαλδαίας. Αγνωστούμε τις λεπτομέρειες επιλογής Χ. ως «Βασιλέων Βαβυλώνας» εκμέρους της αντιασσυριακής βαβυλωνιακής παράταξης. Ανάμεσα στα χρόνια 820 και 770 σημαντικό ρόλο έπαιξαν ανάμεσα στους Χ. οι βασιλείς Ναμπού - σουμού - λισίρ (μέλος της φυλής Ντακκουρού: Journal of the American Oriental Society, XIII, (1889), LVI - LVIII) και Μαρντούκ - σακίν - σουμί (μέλος της φυλής Γιακίν: «Catalogue of the Collection of Antique Gems formed by James, Ninth Earl of Southesk», II, σ. 82 - 83, Q839).

Ο Ερίμα Μαρντούκ υπήρξε αυτός ο οποίος στερώσε για μεγάλο χρονικό διάστημα τη χαλδαϊκή δυναστεία στο θρόνο της Βαβυλώνας, καθώς μάλιστα κατάφερε να επιβληθεί στους Αραμαίους, να τους υποτάξει και να μοιραστεί εκτάσεις τους με τους πρώην κατόχους τους, τους Βαβυλωνίους (Νέο Βαβυλωνιακό Χρονικό, οπισθία όψη, σ. 10 - 12), αναβαθμίζοντας έτσι τη συμμετοχή των Χ. στο πολιτικό παιχνίδι της Ν. Μεσοποταμίας. Για όλα αυτά μεταγενέστεροί του Χ. βασιλείς της Βαβυλώνας απέδωσαν ιδιαίτερα επαινετικά επίθετα στην υστεροφημία του: «θεμελιωτής των βάθρων της χώρας» (στο Iraq, XV 1953, σ. 133, 13). Ο Ναμπού - σουμά - ισκούν, ο οποίος τον διαδέχθηκε, ήταν μέλος της φυλής Ντακκουρού, δεν υπόφερε όμως ως διατηρήσει τις εσφαλές χαλδαϊοβαβυλωνιακές σχέσεις σε άριστο βαθμό: (ίσως όμως στερούνταν διοικητικών ικανοτήτων ή καλών συμβουλών. Τότε ο κυβερνήτης (βαβ. šakīn jēmi: σάκιν τέμι) της Μπαρσιππά, σημαντικότερης βαβυλωνιακής πόλης παραπονέθηκε ότι χαοτικές πολιτικές καταστάσεις επικρατούσαν στην περιοχή του. Αγνωστούμε αν οι Μαρντούκ - απλά - οουσόρ, Ερίμα - Μαρντούκ και Ναμπού - σουμά - ισκούν ήταν της ίδιας δυναστείας προοπτικής ή αν στο τέλος της βασιλείας καθενός η πολιτική δυναμική μεταξύ των χαλδαϊκών φυλών και μόνο αυτή καθόριζε τον εκάστοτε διάδοχο. Το βαβυλωνιακό Χρο-

νικό Δυναστείων θεωρεί τον καθένα από τους προαναφερθέντες ιδρυτή μιας δυναστείας (C. H. Johns «Assyrian Deeds and Documents», Cambridge, 1898 - 1913, 888: 5 - 9). Πιθανόν επίσης να υπήρχε μια εναλλακτική, γενικώς αποδεκτή, μεταφερόμενη από τη μια χαλδαϊκή φυλή στην άλλη, ηγεμονία.

Ο Ναμπουνασάρ (ελλ. Ναβονάσαρος) υπήρξε μάλλον ο σημαντικότερος Χ. βασιλιάς της Βαβυλώνας προ της νέας (ναβονιδικής) βαβυλωνιακής δυναστείας (825 - 539 π.Χ.) και οι περισσότεροι ηγεμόνες αυτής της δυναστείας συνέχισαν την παράδοση σύνθεσης βαβυλωνιακών ονομάτων με βάση το όνομα του θεού Μαρντούκ προσπαθώντας κυρίως να μιμηθούν αυτόν. Με την ικανότητα της Ασσυρίας να ανταπεξέλθει κατά των Ουραρτού και με την εκ νέου επανερχόμενη τάση της να ηγεμονεύσει του μεσοποταμιακού νότου το ενδιαφέρον στρεφόταν στη Β. Βαβυλώνα και αυτό ακριβώς ενγόνησε ο Ναβονάσαρος. Μόνο η επιδρομή του Τεγλατφαλασάρ Γ', το 745, εσκίασε την επιτυχή διακυβέρνησή του και προσπάθεια συνένωσης Βαβυλωνίων, Χαλδαίων, Αραμίων και Ελαμιτών κατά της Ασσυρίας, χωρίς, ωστόσο, να εξοργίσουν τον Ασσύριο μονάρχη. Όμως η Ασσυρία πέραν των μιστικών υπηρεσιών του έξοχου στρατού της διέθετε μια ολόκληρη φιλοασσυριακή παράταξη μέσα στη Βαβυλώνα, η οποία, αν και μειοψηφούσε, βρισκόταν σε συνεχή επαφή με τους Ασσύριους ομοϊδεάτες και προστάτες.

Η διαδοχή του Ναβονάσαρου ήταν ομαλή και ο Ναμπού - ναντί - ζέρι, γιος του, βρέθηκε στο θρόνο της Βαβυλώνας. Αυτός υπήρξε πολύ διπλωματικός απέναντι στο φοβερό κοσμοκράτορα πλέον Τεγλατφαλασάρ Γ', αυτό όμως δεν τον έσωσε, διότι οι μανιασμένα αντιασσυριακοί Βαβυλώνιοι είχαν τώρα φοβερά εξοργισθεί από την παγκόσμια επικράτηση της Ασσυρίας και ήθελαν με κάθε τρόπο να δημιουργήσουν προβλήματα στο Νότο. Ο κυβερνήτης της Βαβυλώνας Ναμπού - σουμά - ουκίν υπήρξε ο πρώτος Βαβυλώνιος από το 800, περίπου, ο οποίος ανέβηκε στο θρόνο της Βαβυλώνας (732), ανατρέποντας το Ναμπού - ναντί - ζέρι. Ο Τεγλατφαλασάρ Γ' έντονα απασχολημένος στη Δύση έχανε την ευκαιρία επέμβασης στο μεσοποταμιακό Νότο. Σε λίγο καιρό νέες αναστατώσεις προκλήθηκαν και ο Ναμπού - μουκίν - ζέρι, της χαλδαϊκής φυλής Αμουκάνου, κατάφερε να επέλθει στο θρόνο. Οι βιασμένα αντιασσυριακές διαθέσεις της συμμάχου των Χαλδαίων πολιτικής παράταξης της Βαβυλώνας δημιουργούσε προβλήματα στους ίδιους τους Χ., οι οποίοι φαίνεται παρά τα τόσα χρόνια δεν είχαν απολύτως σταθεροποιηθεί στο θρόνο της Βαβυλώνας.

Ενώ από το 745 ο Τεγλατφαλασάρ Γ' με τη μειωμένη αντίδραση του βοήθησε ουσιαστικά το Ναβονάσαρο, προσπαθώντας να τον στρέψει ενάντια στην πολιτική παράταξη της Βαβυλώνας με την οποία συμμαχούσε, το 731 - 729 στράφηκε κατά του (συνθησέστερα ονομαζόμενου) Μουκίν - Ζέρι. Το 745 ο Ασσύριος μονάρχης είχε προσπαθήσει να προεταίριασει το Ζακίρο, φύλαρχο της φυλής των Σαάλλου Χαλδαίων, και το είχε πετύχει στις εκστρατείες του. Το 731 - 729 η αντιπαράθεση, όμως, ήταν ολομέτωπη, διότι δεν υπήρχαν αλλού προβλήματα ή αντιπερισπασμοί για την Ασσυρία. Ο Ζακίρος οδηγήθηκε με αλυσίδες στην Ασσυρία και ο Μουκίν - Ζέρι κλείστηκε στη Σαπία, ενώ όλα τα περίχωρα της πόλης αυτής πυρπολήθηκαν και ερημώθηκαν. Άλλοι Χ. ηγεμόνες προσέτρεξαν να καταβάλουν δώρα και φόρους: ο Ναντί - νου του Λαράκ (της φυλής Αμουκάνου), ο Μπαλασού του Ντακουρού και ο Μαρντούκ - απλά - ιντίνα Β' (του Γιακίν). Το αποκορύφωμα ήταν η απομόνωση των Χ. και η ανεπαλήθιστη στην ιστορία ονομαστική και κυριολεκτική ηγεμονία της Ασσυρίας επί της Βαβυλώνας: ο Τεγλατφαλασάρ Γ' βασιλεύει με το όνομα Πούλου στη Βαβυλώνα (η ιστορική διάσταση δίνεται στο Λ. Τεγλατφαλασάρ Γ'). Ο Σαλμανασέρ Ε' (727 - 722) παρέλαβε από τον πατέρα του μια χώρα όσο ουδέποτε μεγάλη η εκτεταμένη και ανέλαβε τη βασιλεία της Βαβυλώνας υπό διαφορετικό όνομα: Ουλουάιου. Συνέχισε έτσι την πολιτική του πατέρα του, ο οποίος, για να διατηρήσει υπό το σκήπτρο του τη Βαβυλώνα και να επιβάλει εκεί την τάξη, χρειάστηκε να δημιουργήσει ένα συμβατικό όνομα (Πούλου), διότι τα ασ-

συριακά θεοφορικά ονόματα δεν μπορούσαν να γίνουν πάντοτε αποδεκτά στη Βαβυλώνα. Την πολιτική αυτήν ακολούθησαν και οι τέσσερις μεγάλοι αυτοκράτορες της σαργωνιδικής δυναστείας, οι οποίοι βασιλεύσαν αυτοπροσώπως στη Βαβυλώνα περίπου κατά το μισό χρονικό διάστημα της δυναστείας τους (46 έτη επί συνόλου 105). Στα χρόνια πάντως του Σαλμανασέρ Ε' αιχμάλωτοι του Μπιτ - Αντινί είχαν μεταφερθεί στην Ασσυρία.

Ο Σαργών της Ασσυρίας δεν μπορούσε ν' ασχοληθεί ιδιαίτερα στο μεσοποταμιακό Νότο κατά τα πρώτα έτη της βασιλείας του, όταν η κύρια απασχόλησή του ήταν η κυριαρχία στη Δύση, η μεταφορά του συνόλου του πληθυσμού του Β. κράτους Ισραήλ (Δέκα Φυλών) στη ΒΑ. Ασσυρία και η ολοκληρωτική επικράτηση της Ασσυρίας στον Τάυρο, τον Αντίταυρο και το Ζάγρο. Για τα χρόνια 721 - 710 ο ανεκδιήγητος Μαρντούκ - απλά - ιντίνα είχε καταφέρει να επιβληθεί. Μετά το 710 ο Σαργών βασιλεύει και στη Βαβυλώνα, όπως το πρώτο έτος της βασιλείας του (722 - 721).

Ο Σναχειρίμπ, αφού τον διαδέχθηκε, χρειάστηκε να ερδύσει αρκετό χρόνο, για να αποκαλύψει ποιο ήταν το παράπτωμα του πατέρα του, ώστε να έχει ένα ανήκουστο τέλος. Φαίνεται ότι αμέσως μετά την άνοδό του στην εξουσία επανέφερε την πρωτεύουσα από το «Κάστρο του Σαργών» (Ντουρ - Σαρροκίν, σημ. Χορσαμπάντ) στη Νινοβιά (Νινευή). Αμέσως δε βρέθηκε αντιμέτωπος μιας μεγάλης συνωμοσίας, η οποία έφερε πάλι στην εξουσία τον παλιό βασιλιά της Βαβυλώνας, Μαρντούκ - απλά - ιντίνα («Ο Μαρντούκ έδωσε γιο», γνωστό στη Βίβλο ως Μεροντάκ - Μπαλαντάν). Φαίνεται ότι απ' όλα τα σημεία της αυτοκρατορίας κατέφταναν ανησυχητικά μηνύματα, καθώς το Ελάμ είχε υποστηρίξει το Μεροντάκ - Μπαλαντάν, ο οποίος έστειλε μια πρεσβεία στον Εζέκία του κράτους Ιούδα, ενώ ταυτόχρονα ο «Αιθίοπας» φεράω Σαβάκων εξέγειρε εναντίον του ασσυριακού ζυγού τις φοινικικές πόλεις Τύρο, Γάζα, Ασκαλώνα και Ασνόντ, καθώς και τα αραμαϊκά βασίλεια Εδώμ και Μωάβ. Από την Αίγυπτο μέχρι το Ζάγρο, όσοι μπορούσαν, αντιδρούσαν στην Ασσυρία. Ο Σναχειρίμπ αντέδρασε ακραία και η νίκη του στο Κις ενάντια στους συνασπισμένους στρατούς του Ελάμ και της Βαβυλώνας διέλυσε τις αμφιβολίες, αφήνοντας εκτεθειμένους τους δυτικούς αμφισβητίες.

Η νίκη στο Κις υπήρξε σημαντική για το Σναχειρίμπ, διότι τον έφερε σε θέση ισχύος ως προς το βαβυλωνιακό αγκάθι. Παρά τη νίκη του, ωστόσο, θέλησε ν' ακολουθήσει αρχικά μια ήπια πολιτική: ενώ ο πατέρας του για τα πέντε τελευταία χρόνια της βασιλείας του βασιλεύσε ο ίδιος και στη Βαβυλώνα (υπό το ίδιο παραδοσιακό όνομα κοινής αποδοχής (και από τους Ασσυρίους και από τους Βαβυλωνίους) «Σαργών», ο Σναχειρίμπ για ένα χρόνο απέφυγε να καταλάβει ο ίδιος το θρόνο της Βαβυλώνας αφήνοντας μια θολή βαβυλωνιακή προσωπικότητα, το Μαρντούκ - Ζακισουμί Β', για λίγους μήνες. Ο ακατάβλητος, όμως, Χ. Μεροντάκ - Μπαλαντάν με ελαμική υποστήριξη επανήλθε και τότε ο Σναχειρίμπ εννόησε τους λόγους μιας σε βάθος απασχόλησης με το βαβυλωνιακό πρόβλημα. Τοποθέτησε έναν πιστό του Βαβυλώνα στο θρόνο της Βαβυλώνας, τον Μπελ - Ιμπνί, και καταδίωξε το Μεροντάκ - Μπαλαντάν πολύ νότια μέχρι το Μπιτ - Γιακίν, τις «Χώρες της θάλασσας», όπως αποκαλούσαν την περιοχή γύρω από το Μπουσέρ, και το νησί Λιγιάν (σημ. Χαργκ). Η παρμονή στον απώτατο νότιο αυτό χώρο δεν ήταν επιτρεπτή στα ασσυριακά στρατεύματα, καθώς κινδύνευαν ν' αποκοπουν από την πρωτεύουσά τους, εάν τα ελαμικά στρατεύματα επενέβαιναν στη Ν. Μεσοποταμία. Ακριβώς γι' αυτό δεν μπόρεσαν ποτέ οι Ασσύριοι να ελέγξουν αυτές τις περιοχές, όπου όμως εξυφαίνονταν οι εναντίον τους συνωμοσίες. Ωστόσο, ούτε ο Μπελ - Ιμπνί παρέμεινε πιστός στον αυτοκράτορα της Ασσυρίας, είτε διότι δεν τον ήθελε είτε διότι δεν το μπορούσε κάτω από τη συνδυασμένη πίεση του βαβυλωνιακού ιερατείου και των ηγεμόνων του Ελάμ και των «Χωρών της θάλασσας». Όμως ο Μπελ - Ιμπνί είχε εξασφαλίσει μια προσωρινή ηρεμία στο μεσοποταμιακό Νότο, κατά την εκστρατεία του Σναχειρίμπ στη Δύση.

Το 701 ο Σναχειρίμπ άφησε το μεσοποταμια-

κό Νότο για να επιτεθεί κατά της Ιερουσαλήμ, την οποία τελικώς δεν κατέλαβε, αλλά, πριν περάσει πολλές καιρές, χρειάστηκε να επιστρέψουν τα ασσυριακά στρατεύματα στη Μεσοποταμία, όπου ανησυχητικές καταστάσεις κυριαρχούσαν πάλι στο Νότο. Ο Μπελ - Ιμπνί είχε επαναστατήσει, ενώ ο ασύλληπτος Μεροντάκ - Μπαλαντάν είχε εκ νέου σημειώσει την ύπαρξή του. Η υπομονή του Σναχειρίμπ εξαντλήθηκε εδώ τα ασσυριακά στρατεύματα κατέλαβαν τη Βαβυλώνα και ο Σναχειρίμπ ανακήρυξε το γιο του, Ασσοούρ - ναντί - σουμί, βασιλιά της Βαβυλώνας. Αυτό σήμαινε μια βίαιη επιβολή και προσβολή των Βαβυλωνίων, των οποίων τα πλαίσια της θρησκείας και οι διάφοροι θεοί ήταν οι ίδιοι με αυτούς των Ασσυρίων, αλλά ο ανώτατος θεός διέφερε μόνο κατά το όνομα. Παρ' όλα αυτά οι πιστοί του Μαρντούκ Βαβυλωνίου έφριτταν και στο άκουσμα ακόμη ενός πολεμικού θεού, όπως ο Ασσοούρ, και συνεπώς ενοχλούνταν πολύ περισσότερο από ένα βασιλιά, του οποίου το θεοφορικό όνομα συνετίθετο με βάση το όνομα του θεού της Ασσυρίας. Όλα αυτά δε στάθηκαν ικανά να πνίξουν την εξέγερση του βαβυλωνιακού ιερατείου, το οποίο ευνοείτο από τις εξελίξεις του ελαμικού θρόνου, όπου πραξικοπηματικά είχε μόλις αναρρηχθεί ο Χαλλουσσού - Ινσουσιάνκ. Όταν τα ασσυριακά στρατεύματα είχαν αναλωθεί σε μίαν αμφίβια επιχείρηση το 674 π.Χ., ενάντια στις «Χώρες της θάλασσας», όπου είχε πάλι καταφύγει ο ανεκδιήγητος Μεροντάκ - Μπαλαντάν, ο βασιλιάς του Ελάμ προέβη σε αντίποινα με μίαν άκρωσ επικίνδυνη και νικηφόρα εκστρατεία στη Σιππάρ. Επενέβη μάλιστα ο βασιλιάς του Ελάμ στη Βαβυλώνα, όπου μια εξέγερση κατέληξε στην καθαίρεση και σύλληψη του γιου του Ασσοούριου αυτοκράτορα και την τοποθέτηση του Νεργκάλ - ουσεζίμπ, τυφλού οργάνου του Ελαμίτη βασιλιά, στο θρόνο της πατρίδας πόλης, το 693 π.Χ.

Η ελαμοβαβυλωνιακή συνωμοσία είχε κορυφωθεί. Ήδη μέσα στο 693 π.Χ. ο Σναχειρίμπ συγκέντρωσε ένα μεγάλο στράτευμα και πήρε την εκδίκηση κοντά στη Νιππούρ (Α. Βαβυλωνία) διαλύοντας κυριολεκτικά τα συνασπισμένα ελαμικά και βαβυλωνιακά στρατεύματα. Αυτό προέβλεπε μια επανάσταση στην ελαμική Αυλή, όπου επικράτησε ένας αδερφός του νικημένου βασιλιά: ο Χουμπάν - νιμενά Β', γνωστός ως Μενανού από τα ασσυριακά Χρονικά. Αυτός αμέσως ξεκίνησε μια μεγάλη αντιασσυριακή εκστρατεία, στην οποία προσχώρησαν αραμαϊκές φυλές της Ν. Μεσοποταμίας, νομαδικές φυλές του Ν. Ζάγρου και φυσικά οι «Χώρες της θάλασσας» και ο Μουσεζίμπ - Μαρντούκ, πρόσκαιρος βασιλιάς της Βαβυλώνας, τον οποίο είχε υποδείξει στο Σναχειρίμπ ως συμβιβασμό το βαβυλωνιακό ιερατείο, διώχνοντας το Νεργκάλ - ουσεζίμπ, ελαμικό ανδρείκελο - από τις φοβερότερες συγκρούσεις της μεσοποταμιακής ιστορίας έλαβε χώρα το 641 π.Χ. στο Χαλουλί, στις όχθες του Τίγρη, και άφησε έντονα εντυπωσιάζει στη μεταγενέστερη ασσυροβαβυλωνιακή ιστορία. Τα αντιπαρόνομα ασσυριακά και ελαμικά χρονικά μάς αφήνουν να καταλάβουμε ότι οι δυο πλευρές είχαν βαρύτερες απώλειες χωρίς να καταφέρουν να προχωρήσουν καθόλου.

Δυο χρόνια χρειάστηκε ο Ασσύριος αυτοκράτορας για να ανασυντάξει τις δυνάμεις του: έτσι το 689 π.Χ. είναι μια από τις πιο καθοριστικές ημερομηνίες της σαργωνιδικής εποχής. Χωρίς καμιά μάχη, προειδοποίηση ή αφορμή τα ασσυριακά στρατεύματα καταλαμβάνουν, γκρεμίζουν και καταστρέφουν τη Βαβυλώνα, της οποίας ο Σναχειρίμπ έφερε «το ύψος ίσο με το ύψος της γης». Η παραδοσιακή πόλη βουλιάζει κάτω από τα νερά του Ευφράτη και όσοι από τους κατοίκους της διασώθηκαν διέφυγαν σε άλλες πόλεις, κυρίως των «Χωρών της θάλασσας». Βέβαια η καταστροφή της πόλης της Βαβυλώνας δε σήμανε εξέλειψη ολόκληρης της χώρας, της Βαβυλωνίας: έτσι σημαντικοί παράγοντες του βαβυλωνιακού καθεστώτος επέζησαν και προκάλεσαν ξανά προβλήματα στους μεταγενέστερους Ασσυρίους αυτοκράτορες. Όμως, για τα χρονικά όρια της βασιλείας του Σναχειρίμπ, ο ίδιος έγινε βασιλιάς της Βαβυλώνας και αυτό συνεχίστηκε επί του διαδόχου και γιου του, Ασσαρχαδδών, του οποίου το όνομα Ασσοούρ - αγά - ιντίνα («ο Ασσοούρ έδωσε αδελφό») υπήρξε πολύ πιο ενοχλητικό και προσβλητικό από αυτό του πα-

